

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydske

MAANEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Claus Eskildsen og H. Lausten-Thomsen

INDHOLD:

Theodor Hansen: Møller Staal.

Gudmund Schütte: Det sydslesvigske Sagncentrum.

H. Lausten-Thomsen: Et smukt Minde.

FYENS DISCONTO KASSE ODENSE

Stiftet 1846

Danmarks ældste private Bank

Aktieselskabet

Landbobanken i Skive

SALLING BANK

Kontortid: 9—12 og 2—5
Lørdag 9—2.

Telefon 700 . Skive

Aktieselskabet

Banken for Høbro og Omegn

*Støt de
sønderjydske Indsamlinger*

Banken for Skanderborg og Omegn

Kontortid 10—3 Telefon 516 og 517

Skanderborg

Aktieselskabet

AARHUUS PRIVATBANK

Aktiekapital og Reserver ca. Kr. 18 Mill.

Aarhus
Hovedkontor

København
Nygade 1.

Sparekassen i Nykøbing paa Falster

Indskudskapital ca. 43,9 Mill. Kr.

Reserver ca. 3,3 Mill. Kr.

Telefon 216

Spare- og Laanekassen for Høbro og Omegn

HOBRO — Telefon 13

Sparekassen for Randers By og Omegn

Kontortid 10—1 og 3—5

„Telefon 3310 (4 Linier).“
Randers

Tønder Landmandsbank ^{A/S}

Kontorer i Tønder - Skærbæk - Ballum - Brede - Brøns
Bylderup Bov - Frifelt - Højer - Tinglev - Visby

Sparekassen for Lyngby og Omegn

Kongens Lyngby

Aktieselskabet

STRUER BANK

STRUER

Graasten Bank ^{A/S}

Kontortid 9—12 & 2—4

Lørdag 9—1

GRAASTEN

Spare- & Laanekassen for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1/2 Million

Sparekassen for Haderslev Bys Omegn

Kontortid:
9—12, 2—4. Lørdag 9—1.

HADERSLEV.

Horsens Landbobank ^{A/S}

Kontortid 9¹/₂-12¹/₂ og 2¹/₂-4¹/₂

HORSENS

Sønderjyllands Kreditforening Haderslev

Reserveret

„B“.

Aktieselskabet

Handels- og Landbrugsbanker

Silkeborg

Telf. 1024 (4 Linier)

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

NAKSKOV
SKIBSVÆRFT
NAKSKOV DANMARK

Landbostandens
Sparekasse
Nykøbing F. Tlf. 197 - 119

A/s Neumann & Zimmermann

Kanalvej

Lyngby

Aktieselskabet

Sæby Bank

SÆBY

Hans Jensens Eftf.

Trikotagefabrik

IKAST

**Sæby og Omegns
Sparekasse**

SÆBY

BRUN & SØRENSEN A/S

Kgl. Hofleverandør
grundlagt 1893

INGENIØRFORRETNING

Varme - Sanitet - Gas - Vand - Elektricitet

AARHUS
Kannikegade 18

Tlf. Nr. 4362 - 4363 - 4364

KØBENHAVN
Niels Ebbesenvej 20
Tlf. C. 5036

Frederikshavn
Mælkeforsyning

N. C. Mehlsen, Struer.

Fiskeexport & Røgeri.

Telegramadresse: Mehlsen — Telefon 2

Th. Hansen

G. M. Forhandler

Søndergade 15 Telf. 31

FREDERIKSHAVN

H. C. Hansen

Trikotagefabrik

Ikast

Telf. 21

A/s Kulkompagniet

**A/s De forenede
Kalkværker**

Thisted

POUL KRØJGAARD

Trikotagefabrik

HERNING

Telf. 406

Det kgl. octr. alm.
Brandassurance-
Compagni

Stiftet 1798

— tegner
alle Arter
af Skades-
forsikring

HUSK VORE CISTERNER

»Phønix Model 33«, »Ideal 1935« og
»Phønix-Duplex« (dobb. l'tskyllende).

Maskinfabriken Phønix Odense

Aktieselskabet

Odense Kamgarnspinderi

O d e n s e.

MOGENSEN OG DESSAUS VÆVERIER

AKTIESELSKAB

ODENSE

Hovedkontor:

Højbroplads 10

København K

Tlf. Cent. 447

Haslev Gymnasium - *Kostskole for Drengene*

Eksamensret til Mellemskole-, Real- og Studentereksamen.

Alle Oplysninger ved Henvendelse til

Peter Kæstel, Rektor. Haslev.

KOSTSKOLEN TØLLØSE

1 Times Kørsel fra København. Skolehjem for Drengene og Piger. Udlands-Danskes Børn kan bo paa Skolen i Ferierne. Elever optages fra 7 Aars Alderen. Underskole, Mellemskole, Realklasse.

Marie Hesseldahl.

Louise Højer.

Helsingø Kost- og Realskole

NORDSJÆLLAND

Skolen er beliggende i en smuk skovrig Egn nær Kattegat. Skolebygningen er ny og tidssvarende. Universitetsuddannede Lærere.

Program sendes.

O. Nelsson

Husholdningsseminariet

Ankerhus - Sorø

uddanner Husholdnings- og Skolekøkkenlærerinder, afholder 5 Mdr.s Kursus for unge Piger fra Maj og Novbr. Plan sendes.

Magdalene Lauridsen.

Stenhus Kostskole

HOLBÆK

Rektor Svend Larsen

^A/_S Sønderjydsk Frøforsyning

Frøavl og Frøhandel, Aabenraa

Forlang

BULLOX

100% ren Kødekstrakt - Kød-Bouillon-Tærninger
Kvaliteten uforandret de sidste 10 Aar

A/S Dansk Kødekstrakt Co. Aabenraa

Køb dansk Arbejde!

A/S FAXE KALKBRUD

Frederiksholms Kanal 16

Telefon Central 9123

JORDBRUGSKALK

97 pCt. kulsur Kalk i Varen, som
den leveres - ca. 100 pCt. passerer 1 mm Sigte

NIELS LARSEN'S

TRIKOTAGEFABRIK

Hammerum

Snoghøj Gymnastik- højskole Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.

5 Vinterskole.

Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Askov Sløjdskole Efterskole

Maj-Oktober: Piger (14-18 Aar).
November-April: Drengene (14-18 Aar)
Skoleplan og Oplysninger sendes.

POUL VYNNE

Graasten Husholdningsskole m. Barneplejeafdeling

5 Mdrs. Husholdningskursus
begynder 4. Maj og 4 Novbr.

Plan sendes.

Olga Reppien og Ebba Drewes.

Hede Niensens Fabrikker A/S

Cykler - Cykledele - Radio

Horsens

Aalestrup

Andelsmejeri

Telefon 40

Tønder Mejeri

Telefon 186

„CIMBRIA“

Tømmerhandel A/S

Aabenraa

Trælast - Bygningsartikler

Støbøgods

Tlf. 2006 - 2007 - 2008

Jørgen Storm

Kolonial en gros
og Ægeksport

Hjørring

ASMUS HANSEN

Kolonial- og Kortevarer
en gros

Haderslev

Dyckjær & Christensen

Fiskeeksport

Ringkøbing

SLEGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

MØLLER STAAL

Af Theodor Hansen, Christiansfeld

1943 var et Jubilæums Aar.

— Det var 100 Aaret for Danskhedens Gennembrud i Grænselandet. I Sommersted Kro og paa Skamlingsbanke blev festligholdt 100 Aars Dage for navnkundige nationale Møder. I Christiansfeld mindedes 100 Aars Dagen for Oprettelsen af Nordslesvigsk Missionsforening o. s. v.

Med Ærbødighed mindes vi de Mænd, der tog Murskeen i Haand for at bygge Grunden til et nyt Dannevirke.

Blandt disse Mænd indtager Møller Staal, Taarning Mølle, en frem-skudt og særpræget Plads.

Ved Festen i Sommersted Kro træder han frem i Historiens Rampelys for kort Tid derefter atter at forsvinde i Ubemærketheden.

Herimod er blevet hævdet, at hans Navn dog findes paa Skamlings-bankestøtten, som blev rejst efter Staals Død. Denne Paastand kan ikke modsiges. At Navnene paa Støtten er tilfældigt valgt, er hævdet fra anden Side. Desuden er der i Staalslægten bevaret et Minde om, hvad der blev fremført for og navnlig imod Anbringelse af visse Navne. Slægten betragter dette som et *bittert* Minde.

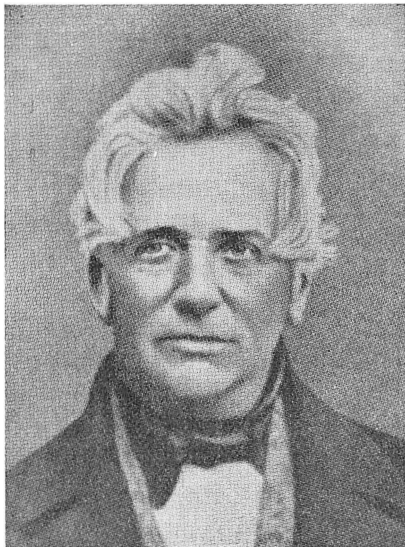
Hvori bestaar da Møller Staals Fortjeneste?

Det kan kort og godt besvares med: Uden ham havde vi næppe haft nogen national Mødeplads paa Sønderjyllands højeste Punkt, uden ham havde vi ikke haft nogen Skamlingsbanke.

Hvad er da Aarsagen til, at Staal ikke fik den Plads i Historien, som man synes, han burde have haft?

Til Besvarelse heraf kommer man ikke udenom det gamle Erfarings-ord: Verden vil hellere honorere det tilsyneladende end det virkelig fortjenstfulde.

Undertiden kan man møde den Paastand, at Skamlingsbankefesterne var St. St. Blichers Idé. Heroverfor staar Paastanden i det kendte Brev, som Staal sendte sin Fætter, Præsidenten i Viborg Stændersal. Der skriver Staal om Skamlingsbankeselskabets Oprettelse og Planlæggelse

Møller Hans Iver Staal.

af det første Møde paa Skamling: »Saaledes blev min Idé foreløbig realiseret; siden har den fundet megen Samklang i Befolkningen«. Forklaringen kan vistnok uddrages af den Karakteristik af sin Fader, Staals ældste Datter fremkom med i 1893 — 50 Aars Dagen for det første Møde paa Skamling. I denne hedder det: »Vor kære Fader fik altid andre skubbet frem, som var det dem, der var de første i alt«. Det maa antages, at Staal har afæsket St. St. Blicher en Udtalelse angaaende sin Idé og derefter benyttet Blichers Godkendelse til Fremme af Sagen.

Naar der ikke forelaa andet til Belysning af Staals Personlighed og Menneskeværd, kunde en saadan Udredning gøre Indtryk af at være letkøbt. Men der findes adskilligt i saa Henseende. Et lille Træk skal nævnes her. — Da Insurgenthæren i 1848 nærmede sig Egnen, indsamlede Staal hos Sognets dansksindede Beboere de forhaandenværende Vaaben. Han var i Færd med at grave disse ned i Nærheden af Møllen, da hans Søn kom tilløbende. En saadan Situation er velegnet til at afsløre en Mands Karakter; thi et løst henkastet Ord fra Sønnens Side vilde sidenhen kunne have kostet Faderen Livet.

Hvordan tog Staal da paa Tingene?

»Kan du tie med en Sag, hvorom der ikke maa tales?« lød hans Ord til Sønnen. Efter dennes »Ja«, sagde Staal blot: »Saa tier du med det, du her har set!« —

Saadan kan kun et 100 Procents Mandfolk tale og handle, og ikke een, der selv løber med løs Snak og fortæller, at en Idé er hans, naar den faktisk er en andens. Og kun en saadan ubegrænset Tillid til sine nærmeste gør det forstaaeligt, at Oldebørnene den Dag i Dag kommer

Skamlingsbanke før 1843.

fra Hovedstaden og andre fjerne Egne af Landet for at lægge Blomster paa den 80 Aar gamle Grav paa Tyrstrup Kirkegaard.

I et Brev, jeg modtog fra en 80 aarig Sønnesøn af Staal, en fhv. Grosserer i København, hedder det bl. a.: »Derimod er det rigtigt, at han i Lunden ved Skamlingsbanken plantede et Træ for hvert af sine Børn, og de indrammer et Lysthus med Borde og Bænke, som er der den Dag idag. For mange Aar siden var der i Lysthuset opsat en Marmorplade med følgende Indskrift:

»Dette Lysthus har tilhørt Sønderjydernes Forkæmper,
Skamlingsbankens Giver H. I. Staal«.

Pladen er borte og ikke erstattet af en ny. Bord og Bænke er næsten faldet sammen«.

Dernæst hedder det: »Jeg har forøvrigt undret mig over, at der ikke paa Skamlingsbanke findes et Relief eller en Buste af ham, det synes jeg, han fortjente. Der findes i Restaurationen et stort og vellignende Billede af ham, som jeg har sendt derover«.

Brevet er skrevet, før den nye Pavillon med Mødesal blev bygget. I Pavillonen er en mindre Sal nu opnævnt efter Møller Staal. Det er en smuk Gestus, som Bestyrelsen skal have Tak for.

»Tanker er todfri« siger et gammelt Ord; forhaabentlig gælder det ogsaa Tanken eller Ønsket, at vort eller et kommende Slægtled over

Indgangsdøren til Pavillonen paa Skamling vil anbringe et Granitrelief med Motiv: »Staal køber Skamlingsbanken« eller ogsaa »Staal overrækker P. Hiort Lorenzen Købekontrakten«. Det forekommer mig, at den historiske Frise i Mødesalen derved vilde faa en smuk Fundering, og at Staal samtidig vilde faa den Anerkendelse, man er blevet ham skyldig.

Til 50- og til 75 Aars Dagen for det første Møde paa Skamling fremkom der Bladartikler om Staal. Til 100 Aars Dagen udeblev disse. Som Indledning til en saadan Artikel for 25 Aar siden skrev Redaktionen: »— et Navn, som fuldtud fortjener at blive fremdraget, men som dets Bærer i sin Levetid beskedent holdt tilbage. Det er Navnet paa den gamle Taarning Møller, Hans Iver Staal, der oprindeligt var Fader til Skamlingsbankefesterne. Et Sted staar Navnet dog indhugget i Sten, det er paa Skamlingestøtten, men ellers er det ved at blive glemt, og dog var dets Bærer blandt de bedste af de gamle Patrioter«.

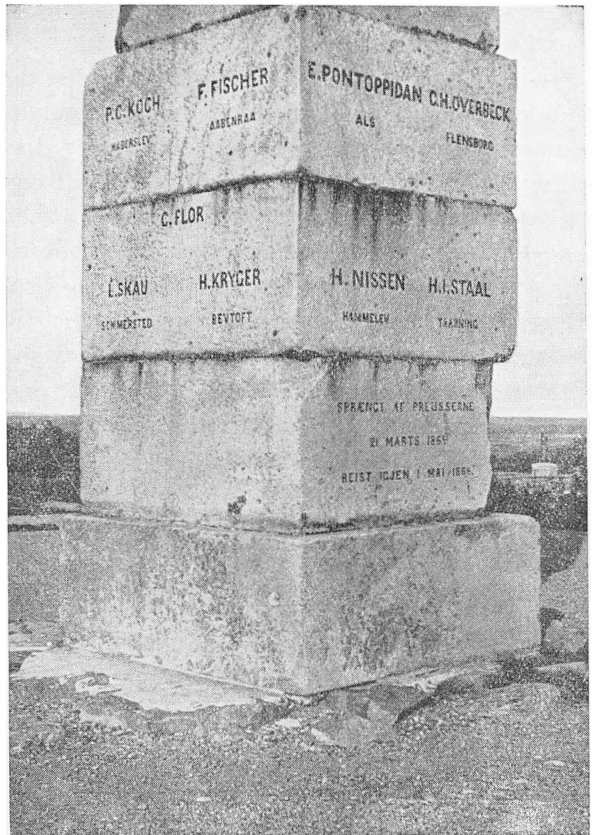
Heri havde Koldingbladet saa inderlig Ret, Navnet var ved at blive glemt. Bestræbelser for at modvirke dette, og som en mindre Kreds har udfoldet, har ikke kunnet notere store Resultater.

Da det ikke kan være uden Interesse at erfare, hvordan Staal bedømtes af dem, der kom ham paa nært Hold, skal her citeres et Brudstykke af en Dagbog, skrevet af en københavnsk Militærlæge, som under Krigen i 1848 var indkvarteret i Taarning Mølle; der hedder det:

»Vor Vært her i Møllen er den forhenværende Deputerede, Huusfoged Hr. Staal, hvis Navn jeg ikke tager i Betænkning med Agtelse at nævne, da hans Patriotisme noksom er bekjendt, dels ved hans rastløse Bestræbelser som Stifter og Bestyrer af den nationale Fest paa Skamlingsbanken, dels ved de uerstattelige Opofrelser, han har gjort, og som nu er endte med, at han som landflygtig Mand lever fjernt fra Hus og Hjem, medens Tyskerne skalte og valte med hans Ejendom og systematisk arbejde paa hans totale Ruin.

Enhver dansk Fædrelandsven, der kjender Hr. Staals Skjebne, kan ikke andet end beklage, at han for sin Troskab mod Land og Konge næsten har maattet ofre hele sin huuslige Velfærd. Men hvad der aldrig kan erstattes ham, er den Række af Ærgrelser og Sorger, som ubarmhertigen er tilføjjet ham, og som smerteligen er trængt ind i hans Familielivs Indre.

Alt nu har han trende Gange maattet flygte for de fremtrængende Fjender, og under hans Fraværelse er hans Huus og Gaard bleven besat af Soldater, og gjentagne Huusundersøgelser ere blevne foretagne paa en meget inhuman Maade. Møblerne ere blevne gennemsøgte fra øverst til nederst, og ikke en Plet af Huset eller Møllen er undsluppen det randsagende Øje, der leder efter Papirer, Vaaben, og Gud ved hvad.

Støtten med Navne,
bl. a. Staals Navn.

Sex Skildvagter med skarpladte Geværer stode Nat og Dag paa Post omkring det Indre af Huset, og i Begyndelsen bleve alle Husets Folk, selv Familien, kaldte op tre Gange om Natten for at eftertælles, om ingen havde fjernet sig fra Møllen, og da man intet fandt, førte man hans ældste Søn med sig og kastede ham i et Tyvehul. Se dette er dog temmelig meget og endda ikke det Mindste eller det Værste«. —

Under Frem- og Tilbagerykningen bor Lægen gentagende i Møllegaarden. Ved Omtalen af et Tilbagetog hedder det:

»Da vi vare komne paa Højden af Taarning Mølle, fik jeg Ordre til at følge et Kompagni, der skulde drage over Møllen og trænge frem ad en Sidevej. Trods den tidlige Morgenstund fandt vi Mølleren, hans Søn og ældste Datter allerede i Klæderne og angstfulde over, hvad der vilde ske. Konen laa meget syg efter den nylig overstandne Barselseng, men Manden saa sig dog nødsaget til at flygte, saasnart Fjenderne nærmede sig. Vi havde det Hverv at underrette ham herom, og det var virkelig bedrøvelig at see ham strax give Ordre til at spænde for

Havet. Men Gengældelsen rammer Höðbroddr, Høg over Høg: Kong Helge kommer over ham og fælder ham, hvad der skaffer Helge Æresnavnet Höðbroddsbane. Det historiske Indhold av dette episke Drama er, at Hadubarderne er gået over Ejderen, har sejret i et stort Slag over det hjemlige Landeværn, men siden er bleven drevne ud igen med svære Tab. — Saxe fremstiller Sagen noget anderledes. Han opfatter Hadubarderne som *Saxer*; deres virkelige Navn var i Tidens Løb glemt, og de blev slået i Høb med Saxerfolket, ganske ligesom de oprindelig svabiske Angribere i Uffesagnet. Disse såkaldte Saxer har erobret Jylland, hedder det, men Kong Helge driver dem ud igen, hvorpå han lægger Grænselandet under en Jarl ved Navn *Eyr*. Hvem er monstro denne *Eyr*? Han er ingen anden end vor gamle Kending Ægir; på Dansk måtte Navnet netop blive til *Eyr*. Vi ser altså, at Saxe avviger noget fra »Helgekvadet«: han lader den fældede Ægir stå op av Graven og leve uanfægtet videre som Grænsejarl. Men Hovedindholdet er et og det samme: en vigtig Grænsekamp med stolt Sejr for Landeværns-mændene.

En Skjoldmø *Hede* i det av Saxe brugte norske »Bråvallakvad« legemliggør den sydslesvigske Handelsstad *Hedeby*. Hun fører ved Bråvalla Kong Harald Hildetands højre Fylking mod Svenskerne og bliver efter hans Fald midlertidig Dronning over Danmark vestenfor Øresund. At dømme efter denne Opnævnerske må Hedeby allerede på Kong Haralds Tid have indledet sin Fremvæxt til den storslåede Handelsvirksomhed, som Byen udfoldede i Vikingetiden.

Sagnene om Grænsejarlen Ægir og Skjoldmøen Hede er de yngste Levn fra Sønderjyllands Urtid. — Hærefter indtræder en stor ætnisk Omvæltning. Et slavisk Folk, *Venderne*, fortrænger Gottonerne fra Meklenborg og rykker i Året 804 ind i Østholsten, bliver således Danskerne Naboer ved Ejderen. Dærav er der en mærkelig mytisk Efterklang i »Eddaerne«. Snorre siger, »Gylfaginning« c. 12: »En Gyge (Jættekvinde) boer østenfor Midgård i den Skov, der hedder Jarnviðr; i den Skov boer de Troldkoner, der hedder Jarnviðjier. Hin gamle Gyge føder som Sønner mange Jætter, og alle i Ulveskikkelse .. Så siges i »Vølvens Spådom«:

Østpå boer den ældgamle
i Jarnviðr
og føder dær
Fenri's Slægter«.

Midgård er Menneskeverdenen, hær: det nordiske Folkeområde. Jarnviðr er den sydøstslesvigske Grænseskov *Jærnved*, nu kaldet »Dänischwohld«. Skoven rakte sikkert ind i Holsten; ialfald bar den det tyske

Navn *Isarnho*, der vil sige det samme som Jarnviðr: »Jærnskov«, dvs. ufarbar Urskovstykning. Sydøst for Grænseskoven boer Jætter i Ulveham, dvs. de vilde, østenfra komne *Vender*; i Ursproget stavrimede *Vender* med *Ulve*, tysk *Wölfe*. — Hvad menes der imidlertid med den gamle Jættekvinde og Skovens Opnævnersker, Jarnviðjerne? Uden Tvivl et *vestenfra* kommet Fremmedfolk. Dengang nemlig Kejser Karl den Store under sit blodige Korstog mod Saxerne overlod Venderne Østholsten, tilrev han sig selv Resten av Holsten og slæbte mange Ty-skere dæring fra vestligere Egne; desuden tjente i hans Hære mange Vest- og Sydvesteuropæere, — vælske Franskmand, Bretoner, Basker etc. Disse tildels vælske, tildels endnu mere vildfremmede Gæster kunde meget passende mytiseres som en fjendtlig Jætteslægt. — Hele Myten var så ejendommelig og vægtig, at den forplantede sig fra Sønderjylland til den fjærne Nordhavs-Ø Island.

Folkeskiftet nordenfor Ejderen angives ved Slutningen av Saxes Uffesagn: Kong Uffe giver Riget i Arv til sin Søn *Dan*. Dvs. Anglerne udvander, og Danerne arver Riget, uden at der kendes noget til en Kamp mellem de to Folk. Udfyldende fortæller den ellers så danskfjendske Kronist Holstenerpræsten (15. Årh.), at Landskabet Angel blev øde på Grund av Angreb fra *Saxer* og *Slaver*; om danske Angreb mæler han ikke en Stavelse.

Fra nu av optræder *den mytiske Kong Dan* som Grænsevogter; han synes at have overtaget Grænsejarlen Ægirs Rolle.

Ved Kurborg nær Danevirke fortælles i 19. Årh.: Kong Dan blev efter eget Påbud jordet i en Høj ved Danevirke sammen med sin opsadlede Hest. Den ledsagende opsadlede Hest er et typisk Træk ved danske Dansagn fra ældre og nyere Tid.¹⁾

Men det hedder fremdeles, at Dan og hans Hær sover i Høj ved Tønning. Han vogter altså også Ejdergrænsen mod Vest. Engang vil han vågne og komme til Hjælp, når Danmark er i yderste Nød.²⁾

I samme Rolle virker den fra Norden kommende *hvide Konge*. Han skal tøjre sin Hest ved en Rosenbusk på Haddeby Kirkegård og siden sejre i et stort Slag på Krop Hede.³⁾ Den nordfra kommende Konge minder om Norgeskongen Magnus den Gode, der overvandt Venderne på Lyrskov Hede 1043; en Folkeoverlevering synes at lade denne Kamp ende på Krop Hede, se nedenfor.

* * *

Vi træder nu ind på den sammenhængende danske *Histories Råderrum*, Tilstanden »fra Arilds Tid« av. I Spidsen står et Folkets Stor-

1) Müllenhoff, »Sagen, Märchen u. Lieder der Hzgt. Schleswig, Holstein u. Lauenburg«, Nr. DV. 1. 2) Müllenhoff smst. DV. 2. 3) smst. DIX.

værk, Opførelsen av *Danevirke*. Det er tillige Kristningens Tid, men aldeles uanfægtet producerer Folkets mytiske Fantasi videre i det gamle Spor.

En sønderjydske Fornviser fra 14.-15. Årh.⁴⁾ lader en urgammel *Jættekælling* fortælle, at hun har medvirket ved Danevirkes Bygning. Samme alderstegne Dame kan den danske Kongerække udenad lige fra Urkongen Dan. Denne ærværdige Uroverlevering har i hele den øvrige danske Litteratur intet Sidestykke. Den røber en overordentlig stærk Opstemning av den historiske Interesse ved Folkegrænsen.

Efter den mytiske Voldbyggerske kommer den historiske Dronning *Thyre Danebod*, på Gorms Jellingesten kaldt *Danmarkarbot*. Hendes Person bliver et Midtpunkt i en rig stedlig Sagndigtning; jfr. Henrik Ussing »Sagnene om Thyre Danebod«. Tre Motiver fremtræder dæri: 1) Bygningen av Danevirke; 2) en Grænsekamp smst.; 3) den mytiserede Dronnings Virken som folkevelgørende Voldvætte eller Dis. Med nøjagtig de samme Roller optræder senere Dronning Margrete Sprænghest, se nedenfor.

Sagnet om Danevirkes Bygning, som det fortælles av Historikeren Sven Aggesøn, turde være opstået på selve Stedet; ganske vist lader det sig ikke vise sort på hvidt, men det er såre sandsynligt, fordi Fortællingens Grundmotiv går igen i et Stedsagn. Thyre, hedder det, er gift med Kong Gorm. Den tyske Kejser attrår hende, plager hende med påtrængende Bejlen og vil lokke hende til Utroskab mod Husbonden. Thyre vover ikke åbent at give den mægtige Nabo en Kurv. Hun hykler Indvilligelse, men udbeder sig en treaars Frist, for, som hun siger, bedre at kunne lægge sin Flugt tilrette. Men i Virkeligheden bygger hun løs på Grænsevolden, alt hvad Remmer og Tøj kan holde. Da Fristen er ude, står også Volden færdig, og da Kejserens Sendemænd kommer for at hente Thyre, viser hun dem hånsk på Porten.⁵⁾

Ved det stedlige Sagn om en Kamp-Episode på Volden iagttager vi nøjagtig samme Grundmotiv: en fremmed Fyrste, hedder det, plager Thyre med påtrængende Bejlen. Hun vover ikke åbenlyst at give ham en Kurv, men hykler Indvilligelse. Ved en Tur på Volden lader hun med Vilje sit Forklæde falde, og da Fyrsten galant bukker sig for at samle det op, snapper hun rask et Sværd og slår hans Hoved av. Ikke meget ædelt, men praktisk! Folkesagnet synes ialfald at billige denne Art Nødværge.⁶⁾

Om Thyres folkevelgørende Virksomhed handler et Sagn, der tydelig spiller over i det mytiske. En Bonde i Landsbyen Lille Danevirke fattes Penge til Juleøl. Efter en fåfængt Gang til Byen farer han vild

4) »Dansk Kongetal«. 5) »Kroniker fra Valdemarstiden«, udg. av Selsk. f. hist. Kil-deskrifters Udgivelse«, S. 49. 6) Müllenhoff, smst. XLII.

og havner i Lunden ved den gamle Borgevold Thyraborg. Pludselig seer han en høj, slank Dame, som vinker ham. Begge synker ned under Jorden, og dær skuer han en Festsal med dækkede Borde og meget dejligt Øl i Sølvstob. Ved Avskeden giver Thyre ham et Anker av dette Øl; Ankeret vil altid holde Øl, hvis han selv kan holde ren Mund. Men sladrer han om Ølkilden, er det forbi mød Herligheden, — så vil han fremtidig kun kunne hente et Anker Øl til Jul. — Det går naturligvis hær som altid: den indviede kan i Længden ikke holde tæt med Hemmeligheden og mister det opnåede.⁷⁾ Såvidt Sagnet, der viser os Thyre på Vej til at vorde en folkevelgørende Dronning. Samme Udvikling vil vi se hos Dronning Margrete Sprænghest, der voxer op til at blive en regelret Folkehelgeninde.

Av det store Venderslag på Lyrskov Hede 1043 fandt vi ovenfor formodningsvis en Genspejling i Sagnet om den hvide Konge fra Norden, der sejrer på Krop Hede. Han turde være identisk med Sejerherren fra Lyrskov, Kong Magnus den Gode. En anden Genspejling findes i et Sagn fra Kurborg ved Danevirke, men helt uden mytiserende Iklædning. De angribende *Vender* er hær bleven til *Saxer*, ganske ligesom de angribende Svaber i Uffesagnet; dette var en helt naturlig Forskydning, fordi de vendiske Naboer efter 1043 alle fortyssedes og gik op i Saxerfolket. Fjenderne sejrer først ved Danevirke og Lyrskov, men bliver tilsidst grundig slagne av Jyderne på Krop Hede.⁸⁾ Jfr. min Bog »Sønderjylland kalder«, 2. Udg. S. 39, hvor hele Sagnet citeres.

Hertug *Knud Lavard*, som myrdedes År 1131, blev Genstand for en Folkelegende i Slesvig og gjordes til Værnehelgen for et Knudsgilde. Hær virker en mytiserende Folkedigtning, der for en Gangs Skyld opnår udtrykkelig Godkendelse av Kirken.

Kong *Valdemar den Store*, Knud Lavards Søn, svangrer ligeledes den mytiserende Fantasi, idet han udbygger Danevirke med den såkaldte Valdemarsmur. Da en Hyrde fra Ellingsted engang vogtede sine Køer ude om Natten, så han pludselig Danevirke skyde i Vejret, medens et blændende Lys strømmede ud dærfra. Glimrende Guldskatte dukkede op, og på en Stol sad en hvidhåret Gubbe foran en opslået Bog på et Bord. Han talte blanke Dalere op av en Kiste og jævnførte dem med Bogens Lister. »Det er sikkert Kong Valdemar eller hans Skatmester«, tænkte Hyrden. »Kunde man bare nappe lidt av Kisten!« Uræd nærmede han sig, men i samme Nu forsvandt hele Herligheden. Han kunde dog ikke blive Tanken dærom kvit, og endnu samme Nat gav han sig til at grave i Volden. Men knap var han nået et Par Alen ned, før en stor Sten blev skubbet ind i Hullet, og Gubben kom frem igen, denne

7) C. C. Lorenzen, »Rejseskildringer« S. 253. 8) Müllenhoff C. c. Nr. V.

Gang med Øjne så store som en Tallerken. Da blev Hyrden dødsens ræd og flyede, og han prøvede aldrig mere at hæve Skatten.⁹⁾

Efter Kong Valdemars Tid kommer den mytiserende Folkedigtning igen i Gang ved hans Sønnesøn, Kong *Erik Plovenning*, der blev Offer for det skændige Brodermord ved Slien År 1250. Folket gjorde ham hurtig til en Slags Helgen, ved hvis Grav der skete Jærtegn; ganske vist opnåede han aldrig officiel Helgenkroning hos Kirken.¹⁰⁾ Ophavsmanden til Mordet, Hertug *Abel*, blev i Sagnet straffet med en tung Forbandelse: som vild Jæger må han hvileløs jage rundt på Åstedet for Udåden. Han har med andre Ord overtaget den gamle Hedninggud Odins Rolle som Stormånd og Dødningfører.¹¹⁾ Hans *mensvorne Følgesvende* flagrer som skrigende Måger over Øen Mågebjerg i Slien. Forestillingen om Krager eller andre Fugle som Udtryk for de dodes Sjæle er velkendt i dansk Hedenskab; hær er Fuglene specielt blevne til Måger, fordi dette Navn stavrimmer med »Mened«. ¹²⁾

Højdepunktet når Sydslesvigernes myteskabende Fantasi med Kong Kristoffer Is Dronning, den vendiskfødte *Margrete Sambiria*; på Dansk kaldes hun *Sprænghest*, hvad der udtrykker hendes mandske Energi. I Sønderjylland kaldes hun *Sorte Gret*. — Politisk var hun ikke altid ledsaget av Held; hun og hendes unge Søn Erik (Klipping) blev jo tagne tilfange av Holstenerne i Slaget på Lohede 1261. Dette Vanheld har dog ingenlunde svækket Folkets Sympati for den raske Dame; tværtom fortæller flere Sagn, hvordan Menigmand hjælper den flygtende Dronning udav Fjendevold.

Hvad der er særlig ænseværdigt, er den Kendsgærning, at Sorte Gret på alle væsentlige Punkter smelter sammen med Thyre Danebod.

For det første gælder Gret ligesom Thyre for at være Danevirkes Bygmesterske, og en Del av Volden hedder den Dag idag Margretevold. Der siges, at Dronningen sluttede en Pagt med Djæveln: han skulde bygge Volden færdig, og til Gengæld skulde han eje det første levende Væsen, der passerede Voldporten. Strax fordobledes Voldarbejdernes Tal, og rask fuldenktes Værket. Nu stillede Mester Fanden sig på Lur for at nappe den avtalte Løn. Allerede nærmede en fornem Herre sig Porten, men i sidste Øjeblik rendte Herrens Pudel forud. Det blev det første Væsen, der passerede Porten, og dærmed måtte den skuffede Djævel lade sig nøje.

Også den træske List, hvormed Thyre skaffer sig av med den fremmede Fyrste, deler hun med Gret. Ved Kroen Deckerkrug i Skuby nær Lohede skulde Gret engang slås med en Fyrste. Hun foreslog at erstatte Hærkampen med en Tvekamp mellem Lederne. Mens de nu fægtede,

9) C. C. Lorenzen »Rejseskildringer« S. 26. 3. 10) Müllenhoff l. c. S. 17. 11) smst. S. 263 ff. 12) Ohrt, »Udvalgte sdj. Folkesagn« S. 58.

udbad Gret sig en Pause for at binde sin Stormhue fastere; men hun krævede, at Fyrsten imens skulde stikke sit Sværd i Jorden lige til Fæstet, for at han ikke skulde svige hende. Fyrsten efterkom hendes Anmodning; men øjeblikkelig gik Gret løs paa ham og huggede hans Hoved av. Han er jordet i Dronningshøj, og Naboer har ofte seet ham sidde ved et Sølvtaffel med en Sølvthepotte, en Sølvlødekande og en Sølvthekop.¹³⁾

Den tredje Lighed mellem Gret og Thyre ligger i deres folkevelgørende Virksomhed. Men hæri slår Gret avgjort Forgængerskens Rekorder. Faktisk er hun indtil 19de Årh., trods den herskende Protestantisme, bleven dyrket av Fiskerne på Holm i Slesvig By som en Slags Helgeninde. Dette fremgår tydelig av Andreas Lorenzens yderst interessante Sagnoptegnelser i »Sønderjydsk Maanedsskrift« 1943, S. 218; hær skal kun i Korthed refereres et Par av de vigtigste.

Man skal skænke Sorte Gret Tiltro. Engang stod hun på Volden ved Hedeby, da to Fiskere gik forbi. Hun spurgte om deres Dagsudbytte. Intet, slet intet havde de fanget fra før Solopgang. Gret sagde: »Sejl igen ud på Slien, så skal I se Fangst!« Den ene Fisker spottede hende, men den anden takkede for det gode Raad. Nuvel, de sejlede ud, og den troende Fisker fik strax sine Net overfyldt. Men da den Vantro kastede ud, bruste Slien voldsomt op, Båden kæntrede, og han omkom. Motivet med den uventede Fiskefangst stammer vel fra Kristus' Liv; men Spotterens Avstraffelse er tildigtet.

En Dag blev der Vindstille ved Fiskernes Hjemfærd. De anråbte Gret, og strax var hun dær. Hun gav dem en Dug med tre Knuder; to av dem måtte de gærne løse, men den tredje under intet Vilkår. Da hun var forsvunden, undredes Fiskerne over, hvad Meningen med Knuderne var. Een sagde: »Sikkert har de deres Mening«. Han løste en Knude, og øjeblikkelig kom der en frisk Brise. Endnu en Knude blev løst, og Båden skød avsted som en Pil. Allerede nærmede de sig Holm; da sagde en Fisker: »Hvorfor Pokker må vi ikke røre ved den sidste Knude?« Nysgærrige løste de den tredje. Men øjeblikkelig udbrød en voldsom Storm, og Slien slugte Båden med de ulydige Fiskere.

Engang havde Fiskerne fra Holm igen været ude uden Held. Så anråbte de Gret, og strax var hun dær. Hun sagde: »Kast Nettet ud endnu engang, og I vil få rig Fangst; men den bedste Fisk må I igen sætte ud«. Fiskerne lovede det og gjorde, som hun sagde. Fangsten var så rig, at Båden knap kunde rumme den. Een av Fiskene havde istedenfor Skæl Guldmønter, Finner av Smaragd og Perler på Næsen. »Det er den bedste Fisk«, sagde een, og han vilde kaste den ud. Men en

13) C. C. Lorenzen, »Rejseskildringer«.

anden hindrede ham dæri og skjulte den skønne Fisk under den øvrige Hob. Dærpå roede Fyren kraftig til, for han var alligevel ræd for Følgerne av sin Ulydighed. Ugærne fulgte hans Fæller ham. Men mens de roede, gav Fiskene i Båden sig til at glimre som Metal, thi Guldfisken forvandlede dem alle til Guld. Båden blev tungere og tungere. Tilsidst sank den og trak den ulydige Fyr med sig i Dybet. De andre Fiskere reddede sig kun med Nød og næppe.¹⁴⁾

En Nat var det begsort av Tåge, og Fiskerne paa Slien havde mistet enhver Orientering. En gammel Fisker sagde: »Nu trænger vi til Sorte Gret«. Strax så de en Kvinde stå på Vandet. De roede hen imod hende, men trods deres stærke Roning forblev Afstanden mellem dem og hende stadig den samme. Pludselig så de, at de havde nået deres Mål, Holm. Men Kvinden var og blev forsvundet. Det var Sorte Gret, der ilede sine Fiskere til Hjælp som Tak, fordi de engang havde reddet hende av Havnød.

Endnu flere Vidnesbyrd om Dyrkelse av Sorte Gert meddeler Andreas Lorenzen; alt ialt er der et Dusin Sagn om hende, om ikke flere. Det er i høj Grad mærkeligt. Den episk-mytiske Overlevering i det sjællandske Sagncentrum er siden Reformationstiden omtrent tørret ud, bortset fra visse kendte Traverser, som Kong Volmers vilde Jagt. Men i Sydslesvig har Oplysningens udfladende Indflydelse ikke evnet at svække Folkefantasiens i nævneværdig Grad. Vi tør sige, at snart hver eneste dansk Konge eller Dronning, der har udført en ænseværdig Gærning ved Sydgrænsen i ældre Tid eller er bleven ramt av Skæbnen dær, har sat sig et Minde i den mytiserende Fantasi, snart i kristeligt, snart i avgjort hedensk Klædebon. Ja, trods Reformationen synes Holms Fiskere lige til 19de Årh. at have dyrket Sorte Gret som Folkehelgeninde efter de bedste katolske Mønstre.

Hele dette episk-mytiske Perspektiv i det sydslesvigske Grænseområde fortjener i højeste Grad Forskningens Opmærksomhed. Forhåbentlig vil nærværnde Skitse bidrage til, at Erkendelsen hærav omsider vil trænge igennem.

14) Müllenhoff l. c. S. 157.

Apoteker Christian Alfred Haastrup.

ET SMUKT MINDE.

Apoteker *Christian Alfred Haastrup* havde Store Apotek i Tønder i årene 1877 til 1895. Han og hans hustru Catharina, født Beier fra Gesing ved Skærbæk, boede derefter i Flensborg indtil hans død den 28. dec. 1921. I deres udpræget danske og åndeligt vågne hjem var der to sønner og en datter. Den ældste søn Oscar, født 1. juli 1871, blev apoteker som faderen. Han ejede apoteket i Nørborg på Als fra 1901 til 1904, var derefter i nogle få år apoteker i nærheden af Lübeck og senere i Whitechapel, London. I 1914 blev han interneret som tysk borger, men snart frigivet ved hjælp af danske venner. Han nåede hjem til Danmark, men døde den 9. marts 1920 i Århus, få dage inden Flensborgs skæbne blev afgjort, døde i håbet om, at den by, der havde været hans hjem i mange år, skulde blive dansk igen.

Den yngre broder, Alfred, født 25. november 1877 i Tønder, studerede kemi, men blev næppe 24 år gammel. På en ferierejse i Svejts fik han tyfus og døde den 18. juli 1901 i Davos.

Søsteren Elisabeth er nu ene tilbage af slægten; forældres og brødres grave findes på Skærbæk kirkegård. Hun har i over 40 år haft sit hjem i Skåne, hvor hun er gift med købmand H. O. Möller i Landskrona.

Fra Venstre:

Oscar Andreas Haastrup, f. 1. Juli 1871 i Hvidbjerg paa Tyholm, død 9. Marts 1920 i Aarhus.

Legatstifteren, Catharine Elisabeth Haastrup, f. 20. Maj 1875 i Hvidbjerg paa Tyholm. Gift med Købmand H. O. Möller, Landskrona i Sverige siden 6. Oktober 1902.

Herman Alfred Haastrup f. 25 November 1877 i Tønder, død 17. Juli 1901 i Schweiz.

Til minde om de to brødre har hun og hendes mand nu oprettet et stort legat for dansksindede studerende fra Tønder og omegn eller fra Flensborg og det dansktalende Mellemslesvig.

På denne måde har en søster sat to alt for tidligt døde brødre det smukkeste minde. Ungdom, der hjælpes til at studere kemi og farmaci, eller i anden række medicin og teologi, vil med tak og ære burde mindes to unge og lovende danske Sønderjyder, der ikke fik lov til hjemme at øve den gerning, deres hu stod til, men i hvis navn og til hvis ære der nu kan ydes hjælp til andre unge danske fra begge sider af den grænse, der går tværs over Sønderjylland.

H. Lausten-Thomsen.

Rettelse til »Sønderjydske Maanedsskrift« Nr. 1 1944:

Side 5, 3. Linie f. n.: F. Eks. hørte Sillerup i Fjelstrup Sogn *ikke* med til Tyrstrup Herred.

Sorø Amtstidende

Dagligt Gennemsnits-Oplag
for 2. Halvaar 1942 if. Dansk
Oplagsk. **14.689 Eksempl.**

Akциденstrykkeri — Lystryksanstalt
Clichéfabrik — Bogbinderi
Hovedkontor: **Slagelse**. Telf. 2000.

Bornholms Tidende

Øens største og eneste Oplags
kontrollerede Blad.

Telf. 121 Telf. 355
RØNNE

HEJMDAL

Landsdelens Blad

Kalundborg Folkeblad

Oplag godt 9000 Eksp.

Holbæk Amtstidende Odsherreds Tidende

Enhver Bilist kender Holbæk Amts gode Veje — enhver
Annoncør kender den gode Vej til Kunderne i Holbæk Amt.
Telefon Holbæk 71 Telefon Nykøbing 7

Kalundborg Avis

Byens og Egnens ældste Blad
tll for Læsernes Skyld.

Dybbøl-Posten

Det gamle danske Blad for Als og Sundeved

Silkeborg Avis

Midtjyllands ældst
og største Dagblad
Oplag over 10.000 Eksemplarer

Roskilde Dagblad Byens og Egnens Blad
*Søger De Husassistent eller anden Medhjælp, da averter i
Roskilde Dagblad. Søger De Plads i Nærheden af Køben-
havn, faar De den bedst gennem en Annonce i Roskilde
Dagblad. Vort Trykkeri leverer Tryksager af enhver Art.
Telefon Roskilde 601 (2 Linier).*

TIDENDE

FOR NAKSKOV, MARIBO OG RØDBY

Lollands største Dagblad
Hovedkontor i Nakskov
Filia'kontor i Maribo og Rødby

Lolland-Falsters
Stiftet **Stifts-Tidende** 1805

Hovedkontor: Nykøbing Falster Landsdelens ældste Blad

Lolland-Falsters Folketidende

Stiftets største Blad
Nykøbing F.

Holbæk Amts Andels-Svineslagteri

HOLBÆK

Maribo Amtstidende

MARIBO

Sorøegnens Andelssvineslagteri

SORØ

Aktieselskabet
SIMON BRØND & CO

Barnevognsfabrik
Vejen

Aktieselskabet
J. C. Modeweg & Søn

København

Thisted Jernhandel

v/ Chr. Homann
THISTED

Reserveret
S. S. V.

VEJEN
TRÆLASTHANDEL

Aktieselskab

Telefon 4

A. W. MILLING

Aktieselskab
Østerbro 37 a Telf. 88 og 89

AALBORG
SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Sønderjydsk Teglindeindustri

Nordre Fasanvej 217 - København N.
Telf. C. 4520 - Tage 1700 - Tage 1717

Facadesten, flammede Sten, Tagsten, Drænrør
Alle Bygningsartikler

Forlang **Gulvtæpper**

fra

Sønderjydsk Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab

Tlf 644. Kontor: Parkallé 15, Aarhus. Tlf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 - 807 - 808

Restaurant

Bryggergaarden - Odense

Byens bedste Spisested

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydfynske Jernbaner

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
18

*Graasten
Teglværk*

GRAASTEN

Oscar Bruun & Co.

Kolonial en gros m. m.

Skanderborg

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Leveringer under Statsfrøkontrollens selvvirkende Kontrol

Antager Frøavlere

Aktieselskabet

Dampmøllen Victoria

Odense

Eriksen & Christensen

Aktieselskab

Korn og Foderstoffer

Esbjerg

Thisted

Uldspinderi & Tæppefabrik A/S

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-Komfurer

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kakkelovne

Ribe Kaminer

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)
Grundlagt 1848

Rose-Jensen

Murermester- og
Entreprenørforretning

Randers

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- og TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

Engelsk-Dansk
Biscuits Fabrik A/S

Hejmdalsgade 35-37

København

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

DANSK MASKINOPLAG A/S

(JØRGEN M. HANSEN)
Aabenraa - Telf. 2044

Sønderjyllands ældste og største Specialforretning i Maskiner
for Landbruget.

AKTIESELSKABET

SKARREHAGE MOLERVÆRK

Nykøbing Mors

Midtjyllands Ægeksport

v/ A. Tornvig-Jensen

Brande

Telefon 84 og 185

Brunkul købes og sælges.

Støt de „1731“
sønderjydske Indsamlinger

GRAM

KØLEANLÆG

Brødrene Gram A/S

Vojens

Bornholms Maskinfabrik, Rønne

Jernstøberi, Maskinfabrik, Bygningsstøbegods

Nordisk Trikotagefabrik

Haderslev

Vestergaard Poulsen

TRIKOTAGEFABRIK

Telf. 117

IKAST

DIPLOM-IS.

Haderslev Telf. 1160

Vejen Telf. 3

Kirkegaard & Co A/S

Trikotagefabrik

HERNING

Oluf Myhrmann

Sæby

Hovedkontor:

Selskabets Ejendom

Vesterbro 18 . Aalborg

Smith & Co. A/S

Cykler og Cykledele
en gros
ODENSE

Carl J. Ulrich & Søn

Aktieselskab

Haslev - Telefon 600

Aktieselskabet

Dampmøllen i

Nykjøbing p. F.

Poul Pedersen

Landsretssagfører

Vejle

Aktieselskabet

Skive Markfrøkontor

Frøavl - Frøhandel

Skive.

Telf. 94 2. Lin

Marie Christensen

Hjemmebageri & Conditori
med Thesalon

Bispetorv - Aarhus

Telefon 1939 - 322

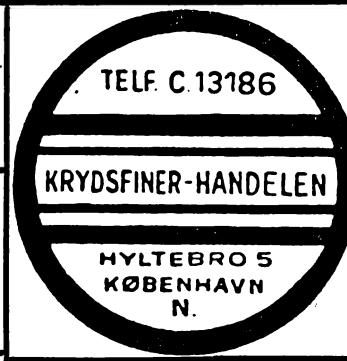
Aktieselskabet

Motorfabriken „Frederikshavn“

Til alle Festligheder

PREMIER IS

Esbjerg

Støt dansk Industri

A/S P. SCHOU & CO
TRÆLASTHANDEL

Kolding (Grundl. 1840)

M. Jørgensen, Frøavl & Frøhandel

Grejsdalen A/S. Vejle.

 A. Schjøth
Rør & Sanitet
Vejle

Jydsk
Trikotagefabrik A/S
IKAST

N. P. Hansen & Co.
Spedition — Kontrol
og Pakhusforretning
Odense

Oscar Christensen

Kolonial en gros

Kolding — Varde — Haderslev — Aabenraa

Aktieselskabet

Helsingørs Væveri

Helsingør.

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717
KØBENHAVN

Textilfabriken

ved Joh. Pedersen

Helsingør.

Adda

Korsetterne virker slankende,
sitter eminent og er behagelige i Brug.

